

ปัญหาของการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาธิปไตย ในประเทศไทย: ศึกษาในมุมมองเกี่ยวกับความเชื่อมั่น ต่อสถาบันทางการเมือง

Problems in the Consolidation of Democracy in Thailand: The Study of Trust in Political Institutions

ศสิน ดิสนวนนท์
Sasin Ditsawanon

ABSTRACT

This article is aimed at analyzing the problems in the consolidation of democracy in Thailand by focusing on trust in political institutions. Many scholars identify that both established democracies and transitional democracies are confronted with declining trust in political institutions, but the formers can preserve their regime while the latters are reversed to authoritarian regime. In case of Thailand, when the corruptions expose to the public but the government cannot account for the scandals, the governability of democratic government and the confidence in political institutions will decline. Then the people will consent the Coup as an alternative in solving the problems because they lack of democratic commitment. However, the authoritarian government will be attacked by many issues such as legitimacy, human rights, rule of law, and pressures from foreign countries and international organizations that lead to calling for democracy. Furthermore, when the country is back to democracy, corruptions will occur and the confidence of democratic institutions will be loss again like a vicious circle.

Keywords: democracy, political institutions, political trust

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นการวิเคราะห์ปัญหาในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาธิปไตยในประเทศไทยโดยมองจากแง่มุมทางความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง เนื่องจากในปัจจุบันนักวิชาการต่างชี้ว่า

ทั้งประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้าและประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ต่างก็เผชิญกับปัญหาการสูญเสียความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น หากแต่ประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้ากลับสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาธิปไตยได้ในขณะที่ประเทศที่อยู่

ในช่วงเปลี่ยนผ่านกลับต้องเผชิญกับการย้อนกลับไปสู่การปกครองแบบอำนาจนิยม โดยในกรณีของประเทศไทยผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าเมื่อเกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในวงกว้างซึ่งส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงของชาติ และรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือ ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจได้ จะนำไปสู่การลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือความเชื่อมั่นต่อความสามารถในการปกครองของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยลดลง ทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดการรัฐประหารและการปกครองในลักษณะอำนาจนิยม อันเนื่องมาจากประชาชนขาดความยึดมั่นต่อประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการปกครองแบบอำนาจนิยม รัฐบาลลักษณะดังกล่าวมักจะถูกโจมตีในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความชอบธรรมในการปกครอง การละเมิดสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และแรงกดดันจากต่างประเทศอันจะนำไปสู่ การเรียกร้องให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย และเมื่อกลับมาปกครองในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยก็จะมีปัญหาทุจริตคอร์รัปชันซึ่งก็ทำให้ความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตยลดลงเป็นวงจรไปเรื่อยๆ

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย สถาบันทางการเมือง ความเชื่อมั่นทางการเมือง

บทนำ

แม้ว่าในปัจจุบันรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่ในโลกจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และไม่มีรูปแบบการปกครองใดที่ชอบธรรมหรือน่าดึงดูดใจมากไปกว่าประชาธิปไตย รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศก็ยอมรับว่าประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่ในช่วงที่ผ่านมา นักวิชาการทางด้านการเมืองเปรียบเทียบหลายคนได้ชี้ให้เห็นถึงจุดบกพร่องของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้า (advance

democracies) (Crozier et al., 1975; Pharr et al., 2000) และประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นจากการปกครองแบบอำนาจนิยมหรืออยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (new democracies) (O'Donnell, 1996; Carothers, 2002) โดยทั้งสองรูปแบบต่างเผชิญกับปัญหาที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยที่นักวิชาการทั้งหลายได้บ่งชี้ขึ้นนั้นมิใช่การถูกคุกคามจากระบบการปกครองรูปแบบอื่น หากอยู่ที่ระบบตัวแทนอันเป็นลักษณะที่สำคัญของประชาธิปไตยสมัยใหม่เองที่มีปัญหา

ประเทศไทยอาจจัดได้ว่าอยู่ในประเทศที่ยังมิใช่ประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้า แม้ว่านักประวัติศาสตร์ทั้งหลายมักจะกล่าวว่าประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 หรือ 76 ปีมาแล้วก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเงื่อนไขที่ Sprensen (2008) ถือว่าเป็นประชาธิปไตยที่มีความเข้มแข็ง (democratic consolidation) เช่น ผู้นำทางการเมืองไม่ใช้วิธีการบังคับ (coercive) ประชาชนเพื่อรักษาอำนาจ ประชาชนมีความตื่นตัวและยึดมั่นในประชาธิปไตยและสถาบันการปกครอง (institutions of polyarchy) ฯลฯ แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยยังไม่ผ่านพ้นช่วงเปลี่ยนผ่าน (transition)

ย้อนกลับไปที่ปัญหาของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้ากับประเทศที่เพิ่งเป็นประชาธิปไตยจะมีปัญหาในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือปัญหาการที่ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง ซึ่งสำหรับนักวิชาการที่ศึกษาในเชิงโครงสร้าง (structuralism) แล้วถือว่าสถาบัน (institutions) มีความสำคัญในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์ในการแบ่งอำนาจและเป็นกระบวนการในการกำหนดความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและแบบแผนชีวิตทางการเมือง เป็นศูนย์กลางทางการเมืองที่รับอิทธิพลจากบริบทโลกและขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลต่อสภาพผลประโยชน์ (interests) และ อัตลักษณ์

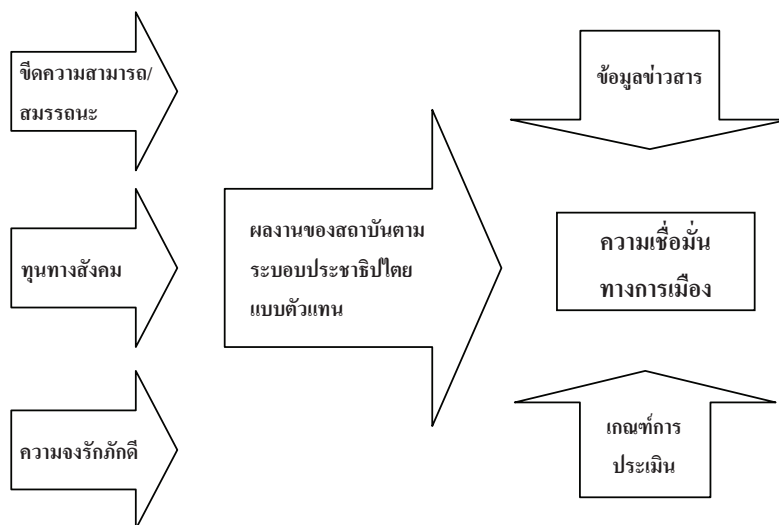
(identities) ภายในรัฐ (Kopstein and Lichbach, 2005) ยิ่งไปกว่านั้นระบอบประชาธิปไตยที่ใช้กันอยู่ทั่วไปต่างก็เป็นแบบที่ต้องอาศัยตัวแทนโดยผ่านสถาบันทางการเมืองทั้งสิ้น ในบทความนี้จึงทำการวิเคราะห์ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยในแง่ของความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองเปรียบเทียบกับปัญหาในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้าและประเทศอื่นๆ ที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

1. ข้อพิจารณาในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้า และปัญหาของประเทศที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน

1.1 ปัญหาในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้า

Pharr *et al.* (2000) ได้ศึกษาปัญหาของประชาธิปไตยในยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นหรือที่เรียกรวมๆ กันว่า Trilateral Democracies ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้าโดยชี้ว่าประชาชนในประเทศเหล่านั้นมีแนวโน้มความเชื่อ

มั่นต่อนักการเมือง พรรคการเมือง และสถาบันทางการเมืองลดลง โดยได้สร้างตัวแบบในการอธิบายการลดลงของความเชื่อมั่นดังกล่าวซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยในเชิงสถาบันหรือเชิงโครงสร้างซึ่งส่งผลให้ความเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมืองลดลง โดยเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร (information) เกี่ยวกับผลงานของรัฐบาลที่ออกไปสู่ประชาชน โดยประชาชนอาจไม่ได้ข้อมูลที่เพียงพอในเรื่องผลงานที่ดีของรัฐบาลแต่กลับได้รับข้อมูลมากมายเกี่ยวกับเรื่องผลงานที่เลวร้ายของรัฐบาลหรือเกณฑ์ในการประเมิน (evaluation criteria) ของสาธารณชนที่สูงขึ้น ทำให้รัฐบาลและสถาบันต่างๆ ต้องพบกับงานที่ยากขึ้น ซึ่งสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับความคาดหวังหรือความต้องการของประชาชนต่อรัฐที่สูงขึ้นแต่รัฐบาลไม่อาจตอบสนองได้ก็ทำให้ความพึงพอใจของประชาชนลดลงแม้ว่าผลงานของรัฐบาลจะมีได้ลดลงแต่อย่างใด นอกจากนี้ การที่จะระบุว่าความคาดหวังของสังคมคืออะไร ยังเป็นสิ่งที่ยากสำหรับรัฐบาลที่จะออกนโยบายให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยสามารถสรุปออกมาได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบอธิบายความเชื่อมั่นในรัฐบาลและสถาบันทางการเมือง
ที่มา: Pharr *et al.* (2000).

1.2 ปัญหาของประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับปัญหาของกลุ่มประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย มีนักวิชาการอย่างเช่น Carothers (2002) ได้ทำการวิเคราะห์ให้เห็นว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านนั้น ไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนหรือเรียกว่าเกิด “*The Clash of Assumptions*” เช่น สมมติฐานที่ว่าประเทศที่หลุดพ้นจากการปกครองแบบเผด็จการจะมุ่งไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยโดยอัตโนมัตินั้นผิด เพราะบางประเทศนั้นแทบจะไม่ใช่ประชาธิปไตยเลย หรือบางประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อยไม่ได้เป็นตามที่สมมติฐานดังกล่าวได้คาดหมายเอาไว้ ซึ่งมีเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น รูปแบบทางการเมืองไม่มีลักษณะเป็นพหุนิยมแต่เป็นการเมืองที่ถูกครอบงำทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยไม่เป็นไปตามทิศทางที่ควรเป็น หรือแม้ในหลายประเทศจะมีการเลือกตั้ง แต่ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรับผิดชอบ (accountability) ของรัฐบาลต่อพลเมืองยังมีน้อย ช่องว่างระหว่างผู้นำทางการเมืองกับพลเมืองทำให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างซึ่งแม้จะมีการเลือกตั้งก็ยังไม่ว่าเขาจะอุปสรรคนี้ได้ เพราะการเลือกตั้งไม่สามารถกระตุ้นให้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาพรรคการเมืองในหลายประเทศที่อยู่ในพื้นที่สีเทา มีพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นของตัวบุคคล (personalistic parties) พรรคการเมืองชั่วคราวและ

เปลี่ยนแปลงบ่อย (transient and shifting parties) หรือพรรคการเมืองในลักษณะที่เป็นระบอบอุปถัมภ์ และมีกระบวนการแข่งขันหรือความเป็นพหุนิยมทางการเมืองน้อยมาก เป็นต้น และจากการที่จำนวนประเทศที่อยู่ในพื้นที่สีเทาเพิ่มมากขึ้นนักวิเคราะห์จำนวนหนึ่งจึงได้เสนอการจัดแบ่งประเภทคุณสมบัติของประชาธิปไตย (qualified democracy) ของแต่ละประเทศ ดังนี้ semi-democracy/ formal-democracy/ electoral-democracy/ façade-democracy/ pseudo-democracy/ weak-democracy/ partial-democracy/ illiberal-democracy/ และ virtual-democracy โดย Carothers กล่าวว่าประชาธิปไตยที่ถูกจัดว่าอยู่ในพื้นที่สีเทา คือ façade-democracy และ pseudo-democracy หรือประเทศที่สร้างทำเหมือนปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนักวิเคราะห์สามารถใช้ประโยชน์จากการจัดแบ่งดังกล่าวในการศึกษาพัฒนาการทางการเมืองได้ต่อไปโดยเฉพาะการศึกษาตามลำดับช่วงของการเป็นประชาธิปไตย (democratization sequence)

นอกจากนี้ ประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านๆ มักจะมีความเชื่อมั่นต่อสถาบันการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยน้อยกว่าสถาบันอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจาก Asian Barometer Survey ที่ทำการสำรวจเปรียบเทียบความเชื่อมั่นใน 3 ประเทศ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่างๆ เปรียบเทียบระหว่างประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไทย

สถาบัน	ร้อยละความเชื่อมั่นต่อสถาบัน		
	ฟิลิปปินส์	อินโดนีเซีย	ไทย
กองทัพ	53.9	73.0	80.0
รัฐบาล	48.6	50.0	69.1
องค์กรไม่แสวงหากำไร	52.5	n/a	59.7
รัฐสภา	44.0	40.0	60.6

ที่มา: ปรับปรุงจาก Staphenurst, 2008

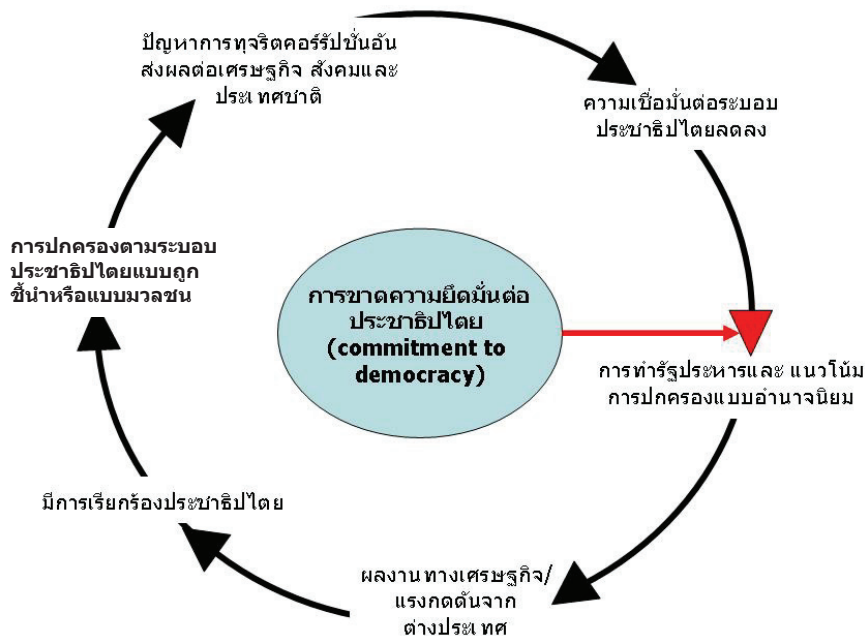
2. การศึกษาวิเคราะห์กรณีประเทศไทย

2.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากตัวแบบทฤษฎีและกรณีศึกษาที่ผู้เขียนหยิบยกมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าทั้งประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้าและประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยต่างก็เผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ เรื่องความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันทางการเมือง และเช่นเดียวกับปัญหาในประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านๆ ประเทศไทยก็ได้เป็นไปตามสมมติฐาน 5 ประการตามกระบวนการทศวรรษของนักวิชาการที่มองเรื่องการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยมีปัจจัยต่างๆ ซึ่งผู้เขียนขอเสนอตามกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการศึกษาการเมืองการปกครองของประเทศไทย ดังภาพที่ 2

จากแผนภาพ เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ Pharr *et al.* (2000) ที่บ่งชี้ว่าผลงานของรัฐบาล ข้อมูลข่าวสาร และความคาดหวังของประชาชนมีผลต่อการลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง ผู้เขียนได้วิเคราะห์ว่าเมื่อเกิดปัญหา การทุจริตคอร์รัปชันใน

วงกว้างซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ แต่รัฐบาลกลับไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจได้จึงนำไปสู่การลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบัน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือทำให้ความเชื่อมั่นต่อความสามารถในการปกครอง (governability) ของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยลดลง แต่จากปัญหาต่างๆ ซึ่งมักจะเกิดในประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านตามแนวคิดของ Carothers (2002) ทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเกิดการรัฐประหารและการปกครองในลักษณะอำนาจนิยม อันเนื่องมาจากประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการปกครองแบบอำนาจนิยม รัฐบาลลักษณะดังกล่าวมักจะถูกโจมตีในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความชอบธรรมในการปกครอง การละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือหลักนิติธรรมและแรงกดดันจากต่างประเทศอื่นจะนำไปสู่การเรียกร้องให้ประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น (Diamond, 2003) และเมื่อกลับมาที่มีการปกครองในลักษณะที่เป็น

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ประชาธิปไตย ก็จะกลับมาเกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งก็ทำให้ความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตยลดลงเป็นวงจรไปเรื่อยๆ

2.2 การลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

มีผู้ให้ความหมายของคำว่าสถาบันทางการเมืองไว้หลากหลายด้วยกัน แต่ความหมายที่มีประโยชน์และถูกอ้างอิงบ่อยครั้ง คือความหมายตามนัยยะของ Macridis (1955) ซึ่งกล่าวว่าสถาบันทางการเมืองหมายถึง “องค์การของชุมชนทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ โดยจะทำหน้าที่ในการพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง” โดยในที่นี้ผู้เขียนขอพิจารณาสถาบันทางการเมืองหลักในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดทั้งด้านเวลาและงบประมาณทำให้ผู้เขียนไม่อาจทำการสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงสถิติมาได้ จึงอาศัยการค้นคว้าข้อมูลในระดับทุติยภูมิมาแทน โดยงานชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนก็คืองานของ Rick

Stapenhurst (2008) ที่ได้นำเสนอสถิติร้อยละของความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองในประเทศไทย (trust in public institutions in Thailand) เรียงจากมากไปหาน้อย โดยอาศัยผลการสำรวจจาก Asian Barometer Surveys เมื่อปี ค.ศ. 2002 (ตารางที่ 2)

หากจะพิจารณาในเชิงโครงสร้างภายในของสถาบันทางการเมืองในประเทศไทย ผู้เขียน ขอชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ส่งผลต่อความไม่เชื่อมั่น ต่อสถาบันหลักในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย ดังนี้

2.2.1 สถาบันนิติบัญญัติ: จากการสำรวจของ ถวิลวดี (2549) พบว่าในช่วงปี 2546 – 2547 ความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อรัฐสภาและพรรคการเมืองต่างลดลงพร้อมๆ กัน โดยในส่วนของรัฐสภาลดลงจากร้อยละ 70.0 เหลือเพียงร้อยละ 64.1 โดยชี้ว่าเป็นผลมาจากข้อจำกัดของกลไก การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งหากมองการวิเคราะห์ของลิจิต (2546) จะสามารถมองเห็นสภาพปัญหาที่ลดทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐสภา คือ ภาพที่ประชาชนมองว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งมาจาก การซื้อเสียง จึงขาดความชอบธรรม นอกเหนือจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องคุณสมบัติของตัวบุคคลทั้งในแง่ภูมิหลัง อาชีพ

ตารางที่ 2 ความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองในประเทศไทย

สถาบัน	ร้อยละของความเชื่อมั่น
กองทัพ	80.0
ศาล	73.4
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	70.0
ระบบราชการพลเรือน	69.3
รัฐบาล	69.1
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	68.0
รัฐสภา	60.6
องค์กรไม่แสวงหากำไร	59.7
ตำรวจ	58.6
หนังสือพิมพ์	55.7
พรรคการเมือง	51.7

ที่มา: ปรับปรุงจาก Stapenhurst, 2008

จริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณทางการเมืองจนความชอบธรรมทางการเมืองหายไป หลายคนมองดูสภาด้วยสายตาที่ไม่ให้เกียรติเพราะถือว่าเป็นสภาที่ไม่สามารถทรงคุณสมบัติของสมาชิก นอกจากนี้ประชาชนส่วนหนึ่งยังมีความรู้สึกละเลยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยถูกซื้อด้วยเงิน โดยในอดีตมีการแจกซองในหอน้ำเพื่อให้สนับสนุนร่างกฎหมายหรือมีการปิดปากในกรณีที่พยายามแฉโทษความล้มเหลวทางการเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง บางครั้งก็ใช้การแฉโทษเพื่อการต่อรองทางการเมือง บางครั้งก็ปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้อำนาจในฐานะ ส.ส. คุกคามข้าราชการประจำ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเชิญข้าราชการประจำมาชี้แจงนโยบายซึ่งสาเหตุของภาพดังกล่าวสามารถมองได้ในเชิงโครงสร้าง คือ ตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดความชำนาญอย่างแท้จริงในเรื่องต่างๆ ขาดผู้ช่วยที่มีคุณภาพและมีความรู้อย่างแท้จริง และขาดอุปกรณ์เครื่องใช้ในแง่เครื่องมือและสถานที่ เช่น ห้องทำงาน งบประมาณก็มีจำกัด ขณะเดียวกันรายจ่ายของ ส.ส. ทั้งในแง่ราชการและส่วนตัวค่อนข้างสูงทำให้เกิดปัญหาในทางฐานะการเงินเงินเดือนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงทำให้ต้องชดเชยด้วยการกระทำที่ไม่ใช่งานกิจของ ส.ส.

นอกจากรัฐสภาแล้ว อีกสถาบันหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในระบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็คือ “พรรคการเมือง” พรรคการเมืองมีบทบาทที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในสังคมที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อน เพราะประชาธิปไตยแบบตัวแทนต้องการสถาบันที่เป็นสื่อในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เพื่อรวบรวมผลประโยชน์ทั้งหลายที่ขัดแย้งกันให้เป็นนโยบายที่มีความสอดคล้องกันและเพื่อยืนยันความรับผิดชอบของผู้บริหารต่อประชาชน โดยการออกเสียงเลือกผู้แทนเข้าสู่สภาซึ่งหน้าที่ดังกล่าวเป็นของพรรคการเมือง แม้ว่าพรรคการเมืองจะถูกวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอด แต่ถ้าไม่มี พรรคการเมืองก็ไม่สามารถมีประชาธิปไตยได้

การที่ประชาชนมีความผูกพันหรือยึดมั่นกับพรรคการเมืองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

จากการสำรวจของฉวลิวดี (2549) พบว่าความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองลดลงจากร้อยละ 72.1 ในปี 2546 เหลือเพียงร้อยละ 64.1 ในปี 2547 ซึ่งถ้าหากเราพิจารณาจากการวิเคราะห์ของนักวิชาการต่างๆ (ปรีชา, 2524; สุจิต, 2542; ลิขิต, 2546) จะพบว่าในประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองประสบปัญหาหลายประการที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในตัวสถาบัน เช่น ปัญหาความแตกแยกและขัดแย้งทั้งภายในพรรคและระหว่างพรรค ปัญหาการที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่ถูกครอบงำด้วยนักธุรกิจ ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยเงินในการบริหารพรรคและในขณะเดียวกันนักธุรกิจก็ใช้พรรคการเมืองเพื่อเป็นบันไดไปสู่อำนาจ ทำให้พรรคการเมืองไทยมีลักษณะเป็นตัวแทนของนักธุรกิจและคนมีเงินมากกว่าเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ในประเทศ แม้จะมีนโยบายว่าจะทำเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ก็ตาม

การที่พรรคการเมืองไทยไม่ใช่พรรคมวลชน (mass party) และไม่มีประวัติการต่อสู้กับลัทธิล่าอาณานิคมเหมือนกับประเทศอื่นๆ หรือเกิดจากการร่วมรบกันมา ทำให้เป็นเพียงศูนย์รวมของบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้แล้ว อุดมการณ์ของพรรคการเมืองไทยจะคล้ายๆ กัน และพยายามเป็นตัวแทนของชนชั้นต่างๆ แต่ไม่มีพรรคที่เป็นตัวแทนของคนยากจน เช่น พรรคแรงงานของประเทศอังกฤษ จะมีก็เพียงพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งผิดกฎหมายหรือพรรคสังคมนิยมในอดีต การที่พรรคขาดอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่นและการเป็นสมาชิกพรรคคือผลประโยชน์ทำให้การเปลี่ยนพรรคเกิดขึ้นอย่างง่ายดายหรือการแตกจากพรรคเดิมมาเป็นพรรคใหม่จึงเกิดขึ้นเป็นภาวะปกติ ส่งผลให้ขาดบุคลากรที่ผูกพันกับพรรคเป็นเวลานาน การพัฒนาพรรคจึงไม่เติบโตเต็มที่

ข้อบกพร่องต่างๆ เหล่านี้ทำให้การพัฒนาพรรคไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่น่าจะเป็น การเป็นฐานเสริม

ระบบการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงไม่สามารถพัฒนาอย่างสมบูรณ์ ทำให้ความรู้สึกของคนภายนอกที่ว่าพรรคคือเวทีต่อสู้ทำหั้นเพื่อแย่งกันเป็นใหญ่และมีลักษณะชั่วคราวและที่สำคัญคือความรู้สึกที่ว่าพรรคการเมืองไม่ใช่สถาบันที่ผูกพันต่ออุดมการณ์และเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง หากแต่เป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งอาศัยระบอบประชาธิปไตยเพื่อการแสวงหาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ โดยเริ่มต้นจากการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจโดยการผ่านพรรคการเมือง

2.2.2 *สถาบันบริหาร*: ในปี 2546 ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลสูงถึงร้อยละ 87.0 แต่ในปี 2547 ความเชื่อมั่นกลับลดลงเหลือเพียงร้อยละ 76.0 (ถวิลวดี, 2549) โดยนอกจากปัญหาต่างๆ ที่รู้มเร้าเข้ามา เช่น ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หากวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างพบว่าสถาบันบริหารหรือรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยสูญเสียความเชื่อมั่นของประชาชนไปเนื่องด้วยสาเหตุสำคัญ 3 ประการ (ลิขิต, 2546; สังคีต, 2549) คือ 1) *ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง* โดยเป็นที่ทราบกันทั่วไปเมื่อมีโครงการขนาดใหญ่ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับคำตอบแทนเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนงบประมาณ ทำให้นำไปสู่การแย่งตำแหน่งบริหารกระทรวงสำคัญ เพราะจะได้มีอำนาจและโอกาสในการหารายได้เข้าพรรคและตนเอง ญาติหรือพรรคพวก ซึ่งการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้นำไปสู่การเสื่อมศรัทธาต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ และนำไปสู่การใช้อำนาจผิดๆ 2) *การที่บุคคลมีภูมิหลังอาชีพและพฤติกรรมที่ไม่ชอบมาพากลเข้ามาสู่กลไกบริหารสูงสุดของรัฐ* เนื่องจากระบบพรรคการเมืองไม่สามารถคัดกรองสมาชิกได้ และเนื่องจากการใช้เงินและอิทธิพลในการซื้อเสียงทำให้นักการเมืองที่มีภูมิหลังไม่ชอบมาพากล เช่น นักเลงเจ้าพ่อเจ้าของบ่อน พ่อค้าของเถื่อน ฯลฯ เข้าสู่ตำแหน่งรัฐมนตรี คนบางคนในรัฐบาลจึงเป็นคนที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมทำให้เกิดความเสื่อมของระบบและศรัทธา

ต่อรัฐบาลถูกกระทบกระเทือน และ 3) *การใช้อิทธิพลแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ* บางครั้งกฎหมายให้รัฐมนตรีเป็นคนแต่งตั้ง ถอดถอน ปลัดกระทรวง ตำแหน่งต่ำจากนั้นเป็นอำนาจของปลัดกระทรวง แต่ปัจจุบันนี้ ปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง อธิบดี แต่งตั้งถอดถอนโดยรัฐมนตรีโดยไม่ต้องนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ทำให้เกิดการวิ่งเต้นและเล่นการเมืองกันทั่วเหมือนบางยุคในอดีตแม้แต่ตำแหน่งที่ต่ำกว่า เช่น ผู้อำนวยการกองมีการแต่งตั้งโดยผ่านอธิบดีในลักษณะลี้ลับ ทำให้ขวัญและกำลังใจของข้าราชการประจำถูกกระทบอย่างหนัก สภาพดังกล่าวข้างต้นทำให้รัฐบาลขาดความน่าเกรงขาม เพราะกลายเป็นที่รวมของบุคคลที่ไม่ไม่นับถือหรือเชื่อถือ พฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ และต่างก็มีความรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่เป็นนักการเมืองพยายามเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ และเมื่อรัฐบาลมีปัญหาเรื่องวิกฤตทางด้านศรัทธา ระบอบประชาธิปไตยจึงถูกกระทบไปด้วย

2.2.3 *สถาบันตุลาการ*: สำหรับประเทศไทยศาลยุติธรรมซึ่งทำหน้าที่ในทางตุลาการจะได้รับการยอมรับหรือมีความเชื่อมั่นสูงกว่าสถาบันหลักทั้งสองข้างต้น ทั้งจากตารางข้างต้น จากงานของ สุรพงษ์ (2547) ที่สำรวจความพึงพอใจจาก การแสดงบทบาทหลักของแต่ละสถาบันหลักเช่นกันปรากฏค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของแต่ละสถาบันเรียงตามลำดับดังนี้ บทบาทของศาลยุติธรรม ($\bar{x} = 3.1$) บทบาทของรัฐบาล ($\bar{x} = 2.7$) บทบาทของวุฒิสภา ($\bar{x} = 2.6$) และอันดับสุดท้าย บทบาทของสภาผู้แทนราษฎร ($\bar{x} = 2.5$)

นอกจากศาลยุติธรรมแล้วสถาบันตุลาการอื่นๆ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครองต่างก็ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนเป็นอย่างมากด้วยเช่นเดียวกัน โดยข้อมูลผลการสำรวจของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (เอแบคโพลล์) ในช่วงที่มีปัญหาวิกฤตเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมานั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนเป็นอันดับที่ 1 ร่วมกับศาล

ปกครอง คือ ร้อยละ 53.9 ในเรื่องความเชื่อมั่นที่มีต่อองค์กรอิสระ โดยปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และ กกต. ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนรองลงมาตามลำดับ (ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ฉบับวันที่ 29 พฤษภาคม 2550) ซึ่งสาเหตุที่ศาลได้รับความเชื่อมั่นสูงเนื่องจากในประเทศไทยสถาบันตุลาการมีกลไกที่ปิดตัวเองจากอิทธิพลต่างๆ ภายนอก เช่น การถือว่าเป็นตัวแทนขององค์กรพระมหากษัตริย์ หรือกฎหมายที่ห้ามวิพากษ์วิจารณ์คำตัดสินของศาล ฯลฯ ทำให้ปัจจัยที่จะสามารถลดทอนความเชื่อมั่น เช่น สื่อมวลชนสามารถเข้าถึงได้น้อยมาก

จากการวิเคราะห์การลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันหลักในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าสาเหตุหลักๆ เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชันและพฤติกรรมของนักการเมืองมากกว่าเรื่องความสามารถและผลงานในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล ดังนั้นการเมืองของประเทศไทยจึงไม่สอดคล้องกับตัวแบบที่ Pharr *et al.* (2000) ได้กล่าวถึงข้างต้นเท่าใดนัก แต่ปัจจัยหนึ่งที่สอดคล้องกันเป็นอย่างมากคือเรื่องข้อมูลข่าวสาร ที่ส่งผลต่อการลดลงของความเชื่อมั่นทางการเมือง โดยสื่อมวลชน (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ) ได้เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเชื่อมั่นทางการเมืองของคนไทย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนและเพิ่งผ่านพ้นไปไม่นานนักก็คือ “ปรากฏการณ์สนธิ ลิ้มทองกุล” โดยสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นผู้ก่อตั้งและผู้นำของเครือข่ายหนังสือพิมพ์ผู้จัดการและเขาได้ใช้สื่อที่มีอยู่ในมือไม่ว่าจะเป็นเคเบิลทีวี หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ซีดีและเว็บไซต์ โจมตีภาพลักษณ์ของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร โดยมุ่งเน้นในเรื่องการทุจริต การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ และเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์โดยสามารถสร้างพลังผลักดันทางการเมืองขึ้นมาสำเร็จ นั่นคือ “กลุ่มแนวร่วมพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” อันนำไปสู่การยุบสภาและการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในที่สุด

2.3 การรัฐประหารและแนวโน้มของการปกครองในลักษณะอำนาจนิยม

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ประเทศไทยเผชิญกับการรัฐประหาร (โดยทหาร) มาทั้งสิ้นรวม 12 ครั้ง และการโค่นล้มรัฐบาลโดยพลักประชาชน 2 ครั้ง และมีการกบฏ 11 ครั้งซึ่งในแต่ละครั้งมี “ข้ออ้าง” ที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกันซึ่งเมื่อพิจารณาเจตนารมณ์หลักออกมาจะพบข้อมูลดังนี้ 1) เรื่องรัฐบาล นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี รวม 9 ครั้ง 2) เรื่องพระมหากษัตริย์ 5 ครั้ง 3) เรื่องรัฐธรรมนูญ 4 ครั้ง 4) เรื่องเสถียรภาพและความมั่นคงทุกด้าน 4 ครั้ง 5) เรื่องภัยคอมมิวนิสต์ 4 ครั้ง 6) เรื่องทหารและกองทัพ 1 ครั้ง 7) เรื่องแตกสามัคคีไม่สมานฉันท์ 1 ครั้ง 8) เรื่องประเทศเป็นของประชาชน 1 ครั้ง และ 9) เรื่องนักศึกษาเป็นต้นเหตุปัญหา 1 ครั้ง ส่วนเรื่องคอร์รัปชัน เรื่องความไม่ดีของผู้บริหารและเครือข่ายเรื่องปัญหาเศรษฐกิจและงบประมาณ เรื่องข้าราชการประจำผู้ซื้อสัตย์ เรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (นักการเมือง) เรื่องวุฒิสภา เรื่องการกดขี่เบียดเบียนราษฎร และเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นข้ออ้างรอง (ธำรงค์ศักดิ์, 2550)

สำหรับจุดเริ่มต้นของการทำรัฐประหารในหลายครั้ง ศิริธม (2550) ชี้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งทำให้ฝ่ายทหารมั่นใจว่าจะไม่เกิดการลุกฮือขึ้นมาค่อด้านการก่อการ ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดการรัฐประหารนั้นได้มีนักวิชาการได้ระบุไว้หลายประการด้วยกัน เช่น ความล้มเหลวของการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือน การลดลงของความชอบธรรมมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความอ่อนแอขององค์กรทางการเมือง การที่ประชาชนขาดประสบการณ์กับการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือผลประโยชน์ของทหารถูกระงับกระเทือน ฯลฯ (ชัยอนันต์, 2530; สุจิต, 2542; Thompson, 1975; Nordlinger, 1977) อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้จะไม่ลงรายละเอียดไปถึงต้นสายปลายเหตุของการเกิด

รัฐประหารในแต่ละครั้ง แต่ทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาในเชิงโครงสร้างที่ทำให้คนไทยยอมรับวิถีทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือแม้กระทั่งปัญหาชนบางส่วนที่อาศัยวิธีการให้เหตุผลแบบที่เรียกว่า “การทำให้เกิดความพิเศษอย่างยิ่งยวด” (exceptionalization) ในการให้ความชอบธรรมแก่การรัฐประหาร

ในกรณีของการรัฐประหารครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2550 หากวิเคราะห์ในมุมมองเชิงสถาบันเมื่อพิจารณาจากแนวคิดของ Huntington (1968) ซึ่งชี้ว่าสถาบันทางการเมืองที่มีเสถียรภาพจะต้องมีความสามารถในการปรับตัว (adaptability) มีความซับซ้อน (complexity) มีความเป็นอิสระ (autonomy) และมีความเป็นปึกแผ่น (coherence) ในระดับสูงพอที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้ แต่เมื่อพิจารณาสถาบันหลักของประเทศไทยกลับพบว่าไร้เสถียรภาพเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการลดลงของความเชื่อมั่นดังที่ได้ทำการวิเคราะห์ไว้ข้างต้น (ยกเว้นสถาบันตุลาการ) และเมื่อสถาบันเหล่านี้ไม่สามารถหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมได้ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ การยอมรับว่าไม่มีทางออกอื่นใดที่ดีไปกว่าการรัฐประหาร ปัญหาชนจำนวนหนึ่งได้ใช้ “ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย” ในการอธิบายปัญหาและให้ความชอบธรรมกับการรัฐประหารที่เกิดขึ้น พวกเขา มองว่าเกษตรกรในภาคชนบทเป็นได้เพียง “ฐานเสียง” และเป็น “ผู้ตั้ง” รัฐบาลโดยอาศัยคะแนนเสียงอันท่วมท้นในการเลือกตั้ง ขณะที่ชนชั้นกลางเป็น “ฐานนโยบาย” และจะเป็น “ผู้ล้ม” รัฐบาลโดยการวิพากษ์วิจารณ์และก่อกระแสกดดัน ประท้วงขับไล่รัฐบาล เมื่อรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร สามารถผูกขาดคะแนนเสียงชนบทที่สามารถตั้งรัฐบาลได้โดยในกลุ่มคนกรุงเทพฯ ที่เป็นแกนนำในการขับไล่รัฐบาล จะมองว่า “เมื่อประชาธิปไตยไทยไม่สบาย...ต้องหยุดพัก เหยียวยา แก้ไขให้ดีกว่าเดิม แล้วจึงจะกลับไปใช้ กลับไปดำเนินการต่อ ทุกๆ อย่างจึงจะดีกว่าเก่า” (จิตตินันท์, 2550) วิถีทางตามระบอบประชาธิปไตยจึงไม่อาจทำให้

รัฐบาลนี้ล้มไปได้ นอกจากการรัฐประหารเท่านั้น

แม้ปัญญาชนและผู้ประกอบวิชาชีพวิชาการจำนวนมากจะพากันยืนยันว่ารัฐประหารนี้แตกต่างจากรัฐประหารในอดีต เพราะเป็นรัฐประหารที่เกิดจากความต้องการของประชาชนจริงๆ เป็นรัฐประหารที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพพลเมืองมากกว่าทุกครั้ง เป็นการยึดอำนาจโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง เป็นรัฐประหารที่มีบัญญัติไว้ในธรรมนูญการปกครองว่าจะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ฯลฯ จึงไม่ควรต่อต้านหรือวิจารณ์การยึดอำนาจครั้งนี้ เพราะมีความเป็นไปได้ที่รัฐประหารนี้จะจุดเริ่มต้นของการสร้างประชาธิปไตยที่แท้ในสังคมไทยจากมุมมองของปัญญาชนไทยข้างต้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ เช่น ในงานของ Park (2006) ซึ่งได้ทำการสำรวจระดับความมั่นคงของประชาธิปไตย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และได้หวัน) โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักๆ ส่วนแรกคือ ความต้องการประชาธิปไตย (popular demand for democracy) และส่วนที่สองเป็นการศึกษาในเชิงสถาบัน (institutional supply of democracy) โดยในส่วนแรกจะแบ่งออกเป็นการศึกษาความชื่นชอบในประชาธิปไตย (preference for democracy) และความยึดมั่นต่อประชาธิปไตย (commitment to democracy) ที่มองว่าประชาชนต้องไม่เพียงชื่นชอบในประชาธิปไตยเท่านั้น ยังต้องปฏิเสธทางเลือกอื่นๆ ที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย การทำให้ประชาธิปไตยมั่นคง (consolidation) จึงไม่ใช่เพียงการให้ประชาชนกล่าวว่าเขาชอบเพราะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด แต่ต้องละทิ้งการไต่หาทางเลือกเผด็จการในอดีตด้วย ซึ่งผลการสำรวจในส่วนแรกนี้พบว่าประชาชนในทั้ง 3 ประเทศมีความชื่นชอบและความยึดมั่นประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่สูง

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันในระบอบประชาธิปไตย Park (2006) ได้ศึกษาในสองส่วน ส่วนแรกคือ ความพอใจในสิทธิการออกเสียง (voting rights) และสิทธิพลเมือง (civil rights) ซึ่งผลการ

สำรวจพบว่าเสียงส่วนใหญ่มีความพอใจในส่วนของสิทธิการออกเสียงมากกว่าสิทธิพลเมือง จึงยังทำให้ทั้งสามประเทศยังคงเป็นประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (electoral democracy) มากกว่าประชาธิปไตยแบบเสรี (liberal democracy) ส่วนที่สอง Park (2006) ได้ศึกษาความไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง ซึ่งผลการสำรวจในส่วนนี้อยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะเกาหลีใต้ และไต้หวัน (สถิติร้อยละของประชาชนที่ไม่พอใจทั้งฝ่ายบริหารและรัฐสภา มีดังนี้ ญี่ปุ่นร้อยละ 49 เกาหลีใต้ร้อยละ 71 ไต้หวันร้อยละ 50)

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วจะเห็นว่าความไว้วางใจต่อสถาบันหลักในระบอบประชาธิปไตยต่างอยู่ในระดับที่ต่ำเหมือนกัน กัน แต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนก็คือ “ความยึดมั่นต่อประชาธิปไตย (commitment to democracy)” ของประเทศไทยนั้นอยู่ในระดับที่ต่ำมากจึงทำให้มองว่าการรัฐประหารเป็นทางเลือกที่ชอบธรรมในการแก้ไขปัญหา ในขณะที่ประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้าจะมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่มาพร้อมกับประชาธิปไตย นั่นคือเมื่อคนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น การมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันก็ย่อมเกิดขึ้นมากตามไปด้วย มีการเรียกร้องในเรื่องราวต่างๆ มากขึ้น เมื่อสถาบันไม่สามารถตอบสนองได้ความเชื่อมั่นต่อสถาบันก็ย่อมลดลงเป็นธรรมดา ทางออกในการแก้ปัญหาก็คือการยอมรับฟังการร่วมคิดร่วมกันแก้ไขปัญหภายใต้กติกาประชาธิปไตย มิใช่การใช้ความรุนแรงหรือวิถีทางอื่นๆ ที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

2.4 การกลับไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย

นักวิชาการต่างประเทศ เช่น Sen (2001), Diamond (2003) มองว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เห็นสากล โดยมีแรงที่ขับเคลื่อนความเป็นประชาธิปไตย 4 ประการด้วยกัน *ประการแรก* คือการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (economic development) โดยกล่าวว่า เริ่มแรกการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวขับเคลื่อน

กระบวนการเป็นประชาธิปไตยในคลื่นลูกที่สาม เพราะความมั่งคั่งของประเทศจะทำให้เกิดสิ่งต่างๆ เช่น ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น การมีชนชั้นกลาง การพัฒนาภาคประชาสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่สนับสนุนประชาธิปไตย มีหลายประเทศที่เป็นตัวอย่าง เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ารัฐสามารถสร้างระบบวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ที่ให้ความชอบธรรมกับการปกครองแบบกึ่งอำนาจนิยมได้สำเร็จแรงกดดันที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในระบอบประชาธิปไตยก็จะถูกรอบงำหรือเบี่ยงเบนไป ตัวอย่างเช่น ในมาเลเซีย สิงคโปร์ นอกจากนี้ ประเทศที่ร่ำรวยก็มิได้หมายความว่าประชาชนจะมีระดับการศึกษาที่สูง โดยเฉพาะประเทศที่ร่ำรวยน้ำมัน ดังนั้นหากผู้ที่สามารถใช้การพัฒนาทางเศรษฐกิจแทรกซึมผ่านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมได้ก็ไม่ได้ทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตย (เช่น ลิ กวน ยู)

ปัจจัย/ประการที่สองที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการเป็นประชาธิปไตยก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจ (economic performance) เช่นเดียวกันแต่มองในทางกลับกัน คือ วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือผลงานที่ย่ำแย่ของรัฐบาล Diamond ชี้ว่ารัฐบาลที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะอ้างความชอบธรรมในการปกครองจากเรื่องคุณธรรม ความสมานฉันท์ (unify the country) การกำจัดคอร์รัปชันและการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลอำนาจนิยมนั้นตกอยู่ในทางสองแพร่ง (dilemmas) คือ ถ้าผู้นำเผด็จการไม่สามารถทำสำเร็จก็จะหมดความชอบธรรมในการปกครอง (ต่างจากประชาธิปไตยที่ถือว่ามาจากประชาชน) ยกเว้นจะสามารถหาสิ่งที่จับต้องได้มาให้และถึงแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในการเอาชนะวิกฤตในเรื่องความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ประชาชนก็จะรู้สึกว่าเขาได้บรรลุเป้าหมายแล้วและรัฐบาลอำนาจนิยมนั้นควรจะไปได้แล้ว อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์หนึ่งที่เป็นภัยสำหรับการปกครองแบบอำนาจนิยมก็คือ รัฐบาลอำนาจนิยมส่วนใหญ่มักจะพยายามขยายเวลาในการปกครอง หรือสนับสนุนพวกพ้อง

ให้ได้ปกครอง กட்சฝ่ายตรงข้ามซึ่งจะทำให้ระบอบนั้นอยู่รอดต่อไป

ประการที่สามคือท่าทีและแรงกดดันจากต่างประเทศ (international actions and pressures) การเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย ท่าที และความคาดหวังในการสร้างประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาและองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทเช่น ในสมัยประธานาธิบดี Reagan ได้มีการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตย เช่น การก่อตั้ง National Endowment for Democracy เพื่อช่วยเหลือการเคลื่อนไหวที่เป็นประชาธิปไตยและยังใช้การกดดันทางการทูต เช่น การกดดันประเทศในแอฟริกาในช่วงสงครามเย็น นอกจากนี้ ยังมีองค์การระหว่างประเทศ เช่น EU ได้ให้ความช่วยเหลือต่อประเทศในยุโรปที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์ (post communist) หรือการเข้าไปสังเกตการเลือกตั้งของสหประชาชาติ และ NGOs ต่างๆ จากการเชื้อเชิญของการเมืองภายในประเทศก็เป็นการจัดรูปแบบใหม่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยที่เคยกล่าวว่ารัฐสามารถทำอะไรก็ได้ในขอบเขตพื้นที่ของตนเอง

ประการสุดท้ายเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องบรรทัดฐานระหว่างประเทศ (changing international norms and conventions) คือมีการให้น้ำหนักเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยถือว่าประชาธิปไตยเป็นหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในวาทกรรมระหว่างประเทศ ทั้งในเรื่อง สนธิสัญญา กฎหมาย ทำให้ชุมชนโลกเพิ่ม ความคาดหวังว่าถ้าจะทำให้ทุกรัฐมีความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศได้จะต้องมี “การปกครองด้วยความยินยอมที่จะถูกปกครอง” หรือสิทธิในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และในปี 2000 จากการประชุมประเทศ 106 ประเทศในหัวข้อ *Toward a Community of Democracies* ได้มีการตกลงที่จะเคารพในรายละเอียดของหลักการประชาธิปไตย รวมทั้งเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลด้วย พัฒนาการดังกล่าวทำให้เกิดการแทรกแซงทางการ

เมืองได้ และทำให้ผู้ที่สนับสนุนประชาธิปไตยมีความกล้าหาญมากขึ้น

ประเทศไทยเองก็หนีไม่พ้นความเป็นถ่วงน้ำหนักของความเป็นประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากทั้งปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศ โดยในส่วนของปัจจัยภายในประเทศจะเห็นได้จากที่มีผู้เชี่ยวชาญได้ออกมาคาดการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศในแง่ลบ เช่น นายคิม เอ็ง ตัน นักวิเคราะห์จากบริษัทสแตนดาร์ด แอนด์ พัวร์ (S&P) เตือนว่า “การก่อรัฐประหารในไทยหากยืดเยื้อและไม่คืบหน้าอาจให้ประชาชน มีความเสี่ยงที่จะทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ จะจกกันและทำให้เสียบรรยากาศการลงทุน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอันดับความน่าเชื่อถือทางเศรษฐกิจไทย โดยขณะนี้จัดให้ไทยอยู่ในบัญชีประเทศที่ถูกจับตามอง ซึ่งหมายถึงมีแนวโน้มที่จะถูกลดอันดับ และยิ่งระบุว่าอันดับความน่าเชื่อถือตราสารหนี้สกุลเงินต่างประเทศและสกุลเงินบาทของ 6 บริษัทไทย มีแนวโน้มจะถูกปรับลดอันดับลงคือการไฟฟ้าฝ่ายผลิต, บมจ.ปตท., บมจ.ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม, บมจ.ไทยออยล์ และบมจ.อะโรเมติกส์” (Standard and Poor's, 2006)

ส่วนปัจจัยภายนอกที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือการต่อต้านจากประชาคมโลก เช่น Helen Clark นายกรัฐมนตรีนิวซีแลนด์กล่าวว่า “ตกใจ รวมทั้งไม่สบายใจอย่างยิ่งที่เกิดรัฐประหารในไทย และขอประณามการล้มล้างรัฐบาลด้วยวิธีการไม่เป็นประชาธิปไตย” (National Business Review, 2006) หรือ Kofi Annan เลขาธิการสหประชาชาติ (UN) ที่กล่าวว่า “การรัฐประหารไม่ใช่สิ่งน่าสนับสนุน เพราะยูเอ็นมีจุดยืนสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยการลงคะแนนเลือกตั้งตามหลักประชาธิปไตยเท่านั้น ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาระบอบและสถาบันประชาธิปไตยของไทยยังรากลึกแข็งแกร่งมาก ภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คนหวังว่าประชาธิปไตยของไทยจะถูกสถาปนาขึ้นมาอีกครั้ง

โดยเร็วที่สุด และขอให้ประชาชนไทยอยู่ในความสงบ” เป็นต้น (People’s Daily Online, 2006)

2.5 ข้อบกพร่องและปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

2.5.1 ประชาธิปไตยกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน: เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว รัฐบาลที่มาตามวิถีทางของประชาธิปไตยมักจะมีปัญหาในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชันมากกว่ารัฐบาลทหารหรือพลเรือนที่มาจากการรัฐประหาร สาเหตุสำคัญก็ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อ 2.2.1 – 2.2.3 ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียความเชื่อมั่นทางการเมืองทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารใช้ต้นทุนน้อยและเกี่ยวข้องกับคนที่น้อยกว่าในขั้นตอนของการเข้าสู่อำนาจ จึงอาจเห็นภาพของนายกรัฐมนตรีที่ใกล้ชิดกับการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น รัฐบาลชุนดารินทร์ กรัยวิเชียร ที่ได้มีการสอบสวนข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในข่ายต้องสงสัยว่าทุจริตถึง 1,000 คน และมีการวางโครงการจัดตั้งหน่วยงานตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นเพื่อทำหน้าที่เก็บประวัติด้านเศรษฐกิจของข้าราชการทั้งหมด (Darling, 1978) หรือในสมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ที่ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานในกิจการของรัฐปี พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการคอร์รัปชัน โครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ เป็นต้น

รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารก็มิได้มีภาพลักษณ์ที่ปลอดจากการทุจริตเสมอไป โดยเฉพาะในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจน แต่สิ่งหนึ่งที่พบในรัฐบาลที่มาจากวิถีทางประชาธิปไตยทุกรัฐบาลนับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คือปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการไม่ว่าในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นอันนำไปสู่ความเสื่อมถอยของความเชื่อมั่นต่อสถาบันในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากประชาชนมองว่าการทุจริตคอร์รัปชันนำไปสู่ความเสื่อมถอยในทางเศรษฐกิจ สังคมและประเทศชาติ

2.5.2 ประชาธิปไตยกับปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: แม้ว่าจะไม่ได้เป็นไปอย่างชัดเจนว่ารัฐบาล

ที่เป็นเผด็จการนั้นมีผลงานทางเศรษฐกิจเหนือกว่ารัฐบาลที่มาจากระบอบประชาธิปไตย แต่ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดในรัฐบาลประชาธิปไตยของไทยก็เกี่ยวเนื่องกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน โดยจิตินันท์ (2550) ได้วิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองกับการจัดการเศรษฐกิจไทย โดยชี้ว่า “ในระหว่างปี พ.ศ. 2481 – 2531 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยปกครองโดยระบอบเผด็จการทหารหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มทหาร “การรักษาวินัยด้านเศรษฐกิจมหภาคซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหลักมีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมือง” อันเป็นผลมาจากการครองทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการในการแยกอำนาจระหว่าง กลุ่มทหารและกลุ่มข้าราชการผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ โดยกลุ่มทหารได้เข้าควบคุมการบริหารจัดการกระทรวงหลักหรือนโยบายเฉพาะเรื่องที่ตนมีผลประโยชน์โดยตรง ในขณะที่ได้ปกป้องการทำงานและปล่อยให้กลุ่มข้าราชการบริหารกระทรวงและนโยบายระดับมหภาคได้อย่างมีอิสระตามความเชี่ยวชาญและความรู้ตามหลักวิชาเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะทหารขาดความรู้ความเชี่ยวชาญที่จำเป็นดังกล่าว และการที่ประเทศสามารถรักษาเสถียรภาพของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่องก็ส่งผลให้กลุ่มทหารมีความชอบธรรมและสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากนโยบายระดับจุลภาคในเรื่องอื่นๆ ได้ต่อไป แม้ว่าระบอบดังกล่าวจะสละลงในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบาน (พ.ศ. 2516 - 2519) แต่ระบอบดังกล่าวก็กลับมาอีกครั้งจนกระทั่งการเมืองไทยเริ่มมีพัฒนาการไปสู่ความเป็นเสรีมากขึ้นตั้งแต่ช่วงหลังรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทำให้มีพรรคการเมืองและนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งไม่เพียงแข่งชิงการควบคุมกระทรวงสำคัญหลักๆ ที่ทหารเคยควบคุม แต่ยังรวมถึงการเข้ามามีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย

และการบริหารงานด้านเศรษฐกิจมหภาคแทนที่
ข้าราชการอีกด้วย

ในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่
ปี พ.ศ. 2531 ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย
ได้พัฒนาจนถึงจุดที่บทบาทของทหารและข้าราชการ
ลดลง ในขณะที่บทบาทของพรรคการเมืองและนักการเมือง
มีสูงขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทหารและ
ข้าราชการรวมทั้งกลไกเดิมที่ให้ความคุ้มครองความเป็น
อิสระในการบริหารนโยบายมหภาคของข้าราชการ
ต้องถูกกระทบจากการแทรกแซงของนักการเมือง
และพรรคการเมือง โดยเฉพาะในกระทรวงการคลัง
และธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งนำไปสู่การแตกแยก
ภายในหน่วยงานและในที่สุดทำให้ไม่สามารถจัดการ
กับปัญหาในระบบสถาบันการเงินและเศรษฐกิจ
มหภาคโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่
วิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540

สิ่งที่เรตินันท์ได้วิเคราะห์ให้เห็นภาพนั้นสามารถ
มองในมุมหนึ่งได้ว่าการพัฒนาประชาธิปไตยสามารถ
ก่อให้เกิดปัญหากระทบต่อระเบียบและวินัยการ
จัดการเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังอยู่
ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยหรืออยู่ใน
กระบวนการสร้างประชาธิปไตยเข้มแข็ง โดยในกรณี
ของประเทศไทยนั้นการพัฒนาประชาธิปไตยได้ทำให้
กลุ่มทางการเมืองกลุ่มใหม่สามารถเข้ามาร่วมแบ่งปัน
อำนาจทางการเมืองเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ทาง
เศรษฐกิจซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดการที่ผิดพลาดและ
บั่นทอนประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ
ในที่สุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลย้อนกลับไป
สู่การลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันการปกครองใน
ระบอบประชาธิปไตย และตราบไคที่คนไทยยังขาด
ความยึดมั่นต่อประชาธิปไตยวงจรถัดปัญหาดังกล่าวก็จะยัง
คงย้อนกลับไปกลับมาและทำให้ประเทศไทยยังมีอาจ
เดินไปในเส้นทางที่ถูกต้องในการเปลี่ยนผ่านไปสู่
ความเป็นประชาธิปไตยที่มีความมั่นคงได้อย่างสมบูรณ์
ดังประเทศอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

บทสรุปและข้อเสนอ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้างต้น ผู้เขียนได้
ประมวลข้อค้นพบต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่ขัดขวางการ
สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาธิปไตยของประเทศไทย
โดยปัญหาหลักที่สำคัญก็คือ ปัญหาการทุจริต
คอร์รัปชันและการใช้อำนาจในทางมิชอบของนักการเมือง
ที่ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อ
สถาบันทางการเมืองลดลง ปัญหาเรื่องทัศนคติและ
พฤติกรรมของนักการเมือง ปัญญาชนและประชาชนที่
ขาดความยึดมั่นหรือความไม่วางใจต่อระบอบ
ประชาธิปไตย ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่สำคัญรองลงมา
ก็คือ ปัญหาในเรื่องขีดความสามารถของสถาบัน
ทางการเมืองที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ
ปัญหาเรื่องคุณสมบัติของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง และปัญหาการขาดความเป็นสถาบัน
(institutionalization) ของสถาบันทางการเมืองตาม
ระบอบประชาธิปไตย

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนจึงขอเสนอทางออก
เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากวงจรดังกล่าว โดยแบ่ง
ออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกที่จะต้องทำก่อน คือ
การขจัดอุปสรรคหรือพลังที่ขัดขวางการเปลี่ยนผ่านไปสู่
ความเป็นประชาธิปไตย (negative consolidation)
เช่น การควบคุมเรื่อง การทุจริตคอร์รัปชัน การควบคุม
ทหารโดยพลเรือนการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและ
จัดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การรักษาความสงบ
เรียบร้อยในสังคม รวมทั้งทำให้สถาบันทางการเมือง
ต่างๆ มีความเป็นสถาบัน ส่วนที่สองจะเป็นการเสริม
สร้างให้ผู้นำ องค์กร และมวลชนมีทั้งทัศนคติและ
พฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย (positive consolidation)
โดยอาศัยการกล่อมเกลางานสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
ครอบครัว สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม เพื่อให้
ระดับผู้นำมีความยึดมั่นต่อประชาธิปไตย ทั้งในด้าน
ความคิดและการกระทำ และระดับมวลชนปฏิบัติวิธี
การที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือยึดถือว่าประชาธิปไตย
เป็นกติกาเพียงอย่างเดียวที่จะนำมาใช้ ไม่ปฏิเสธ

รัฐธรรมนูญ และไม่เคลื่อนไหวทำลายประชาธิปไตย ซึ่งโดยรวมก็คือการยกระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- นิรนาม. 2550. “ความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่มีต่อศาล รัฐธรรมนูญ.” *หนังสือพิมพ์โพสทูเดย์*. (29 พฤษภาคม 2550).
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2530. *ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์. 2550. *10 ปี วิฤตเศรษฐกิจไทยกับประชาธิปไตยบนทาง 3 แพร่ง*. ฉะเชิงเทรา: บริษัท เอเอ เปเปอร์ สเตชันเนอรี่ จำกัด.
- ถวิลวดี บุรีกุล. 2549. *จับชีพจรประเทศไทย: ตัวชี้วัดประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลปี พ.ศ. 2548-2549*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ข้าราชการพิเศษเลขาธิการ. 2550. “ข้ออ้าง” การปฏิวัติรัฐประหาร-กบฏในเมืองไทย ปัจจุบัน: บทวิเคราะห์และเอกสาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ลิขิต ชีรเวคิน. 2546. *ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยากระบบการพิมพ์.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. 2524. *พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย พร้อมด้วย พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริวัฒน์ คล้ามไพบูลย์. 2550. *ประชาธิปไตยไม่ใช่ของเรว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- สังคิต พิริยะรังสรรค์. 2549. *คอร์รัปชันแบบเบ็ดเสร็จ*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- สุจิต บุญบงการ. 2542. *การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2547. *ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันหลักทางการเมืองและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภัณฑ์เอนคัพรีนติ้ง.
- Carothers, T. 2002. “The End of the Transition Paradigm.” *Journal of Democracy*, 13(1): 5-21.
- Crozier, M., S. Huntington, and J. Watanuki. 1975. *The Crisis of Democracy*. New York: New York University Press.
- Darling, F. C. 1978. “Thailand in 1977: The Search for Stability and Progress.” *Asian Survey*, 18(2): 153-163.
- Diamond, L. 2003. “Universal Democracy?” *Policy Review*, 119: 3-25.
- Huntington, S. P. 1968. *Political Order and Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Kopstein, J. and M. Lichbach. 2005. *Comparative Politics: Interests, Identities, and Institution in a Changing Global Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Macridis, R. C. 1955. *The Study of Comparative Government*. New York: Doubleday & Company Inc.
- National Business Review, 2006. *Helen Clark Expresses Shock Over Thai Coup*. (online) Available URL: http://www.nbr.co.nz/home/column_article.asp?id=16224&cid=15&cname=Politics
- Nordlinger, E. 1977. *Soldier in Politics: Military Coups and Governments*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- O'Donnell, G. 1996. “Illusion About Consolidation.” *Journal of Democracy*, 7(2): 34-51.
- Park, C. 2006. “Democratic Consolidation in East Asia.” *Japanese Journal of Political Science*, 8(3): 305-326.

- People's Daily Online 2006. *UN Chief Discourages Military Coup in Thailand*. (online) Available URL: http://english.people.com.cn/200609/20/eng20060920_304494.html
- Pharr, S. J., R. D. Putnam and R. J. Dalton. 2000. "A Quarter-Century of Declining Confidence." *Journal of Democracy*, 11(2): 7-25.
- Sen, A. 2001. "Democracy as a Universal Value." *The Global Divergence of Democracies*. Maryland: Johns Hopkins University Press.
- Sørensen, G. 2008. *Democracy and Democratization: Processes and Prospect in a Changing World*. Colorado: Westview Press.
- Standard & Poor's. 2006. *Thailand 'BBB+' Long-Term Foreign Currency Credit Rating On Watch Neg. Following Military Coup*. (online) Available URL: <http://www.standardandpoors.com>
- Stapenhurst, R. 2008. "Political Culture, Ethics, and Governance in Comparative Perspective" *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 9 ประจำปี 2550*.
- Thompson, W. 1975. "Regime Vulnerability and the Military Coup." *Comparative Politics*, 7(4): 459-487.